

Format Eindproduct WOU-GO

Naam

School: De Schakel
Broker: Jolanda den Hollander - Maas en Irene Eysink Smeets
Onderzoeker: Isolde de Groot/Marie Christine Opdenakker

Titel van het WOU-GO onderzoek

Titel: De opbrengst van een professionaliseringstraject op het gebied van begrijpend lezen.

Context van de school

Aangezien de context vaak aangeeft of de resultaten van dit onderzoek interessant zijn voor een andere school is een korte beschrijving hier relevant.

De school ligt in het groene deel van de wijk Overvecht Noord. Deze wijk is recent opgeknapt. Tegenover de school is een kinderboerderij. In de wijk is er speelruimte voor de kinderen. De Schakel is een buurtschool met ongeveer 250 kinderen. De achtergrond van de kinderen is divers. In het gebouw is een Voorschool gevestigd. Vrijwel alle kinderen die hiernaar toe gaan, stromen door naar groep 1 van De Schakel.

Basisschool De Schakel is een ontmoetingschool, waar kinderen met verschillende culturele en religieuze achtergronden zich thuis voelen. Wij vieren elk schooljaar een aantal feesten met elkaar: Kerst en Pasen, het Suikerfeest, Divali en Keti Koti. Hierin werken we samen met de actieve Ouderraad. Onze school is een onderdeel van de Vreedzame wijk. We vormen met elkaar een leefgemeenschap waar kinderen schoolse vakken leren, maar waar zij zich ook ontwikkelen op sociaal-emotioneel vlak. We vinden het belangrijk dat kinderen zelfvertrouwen opbouwen, net als zelfkennis, verantwoordelijkheid en positief gedrag. De samenwerking met ouders is hierbij heel belangrijk.

Onderzoeksvraag

Beschrijf hier je onderzoeksvraag en eventuele deelvragen.

Hoofdvraag

Welke verschuivingen treden op in leerkrachtcompetenties op het gebied van het onderwijs in begrijpend lezen aan leerlingen in groep 6 tot en met 8 gedurende het professionaliseringstraject?

Deelvragen:

1a) Wat vinden de leerkrachten van groep 6 tot en met 8 sterk en minder sterk aan het begrijpend leesonderwijs op de Schakel?

1b) Welke leesvaardigheden willen leerkrachten hun leerlingen meegeven voor het voortgezet onderwijs?

1c) Wat zijn volgens de leerkrachten hun sterke kanten (persoonlijk en van het bovenbouwteam) in het verzorgen van begrijpend leesonderwijs?

1d) Wat zijn volgens hen ontwikkelpunten (persoonlijk en van het team) bij het verzorgen van begrijpend leesonderwijs?

1e) Hoe verhouden de denkbeelden van leerkrachten over hun docentcompetenties op het gebied van begrijpend leesonderwijs (wat ze goed kunnen/ontwikkelpunten) zich tot wat we weten uit de literatuur over docentcompetenties voor begrijpend lezen?

Interventies

Beschrijf hier welke interventies jullie in de praktijk gedaan hebben. Denk hier bijvoorbeeld aan het ontwerpen, toepassen en evalueren van een lessenserie of bijvoorbeeld het trainen en observeren van het didactisch handelen van leerkrachten.

We zetten met de bovenbouw een leergemeenschap op. Hierin onderzoeken we de literatuur, nemen we vragenlijsten af, delen we vragen/successen, doen we collegiale consultatie.

Wanneer er nieuwe collega's in de bovenbouw komen, zorgen we ervoor dat ze actief betrokken worden in de leergemeenschap en op de hoogte zijn van waar we staan met betrekking tot begrijpend lezen.

Methode

Beschrijf hier welke gegevens/data jullie verzameld hebben en hoe.

Als eerst hebben we bestaande literatuur op het gebied van begrijpend lezen en docentcompetenties bestudeerd, t.b.v. het conceptualiseren van centrale begrippen, het de ontwikkeling van onze dataverzamelingsinstrumenten.

Inzicht in verschuivingen in leerkrachtcompetenties op het gebied van onderwijs in begrijpend lezen, hebben we verworven aan de hand van 3 typen data:

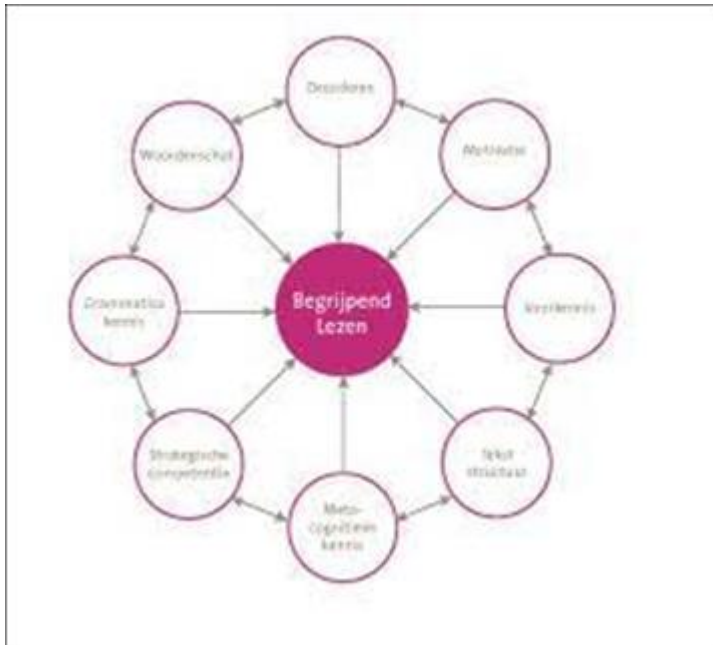
- 1) Groepsgesprek met bovenbouwcollega's begrijpend lezen (Bijlage 1: handvat vragen voor groepsgesprek);
- 2) Vragenlijst onder bovenbouwleerkrachten over begrijpend lezen (Bijlage 2: vragenlijst);
- 3) Collegiale consultatie (Bijlage 3: observatieformulier).

Literatuurstudie:

Begrijpend lezen definities: Begrijpend lezen is een denkproces waarbij drie elementen een rol spelen: de lezer, de tekst en het leesdoel (Förrer & Morel, 2010). Vernooy (2007) voegt aan deze elementen nog de sociaal-culturele context toe, waarbij hij stelt dat opvoeding een belangrijk onderdeel is in de woordenschatontwikkeling.

Begrijpend lezen is dus voor een groot deel een proces dat bepaald wordt door de behoeften en vragen die lezers zichzelf stellen. Het is een uitdaging om kinderen te ondersteunen in hun ontwikkeling tot zelfstandige lezer. We spreken dan van 'complex views', er zijn te veel relevante componenten om allemaal theoretisch en empirisch te onderzoeken. De componenten die wetenschappelijk gezien wel bijdragen aan het begrijpend leesonderwijs zijn: decodeervaardigheid, woordenschat, grammaticale kennis,

strategische competentie, metacognitieve kennis, tekststructuur, voorkennis en motivatie (Figuur 1).

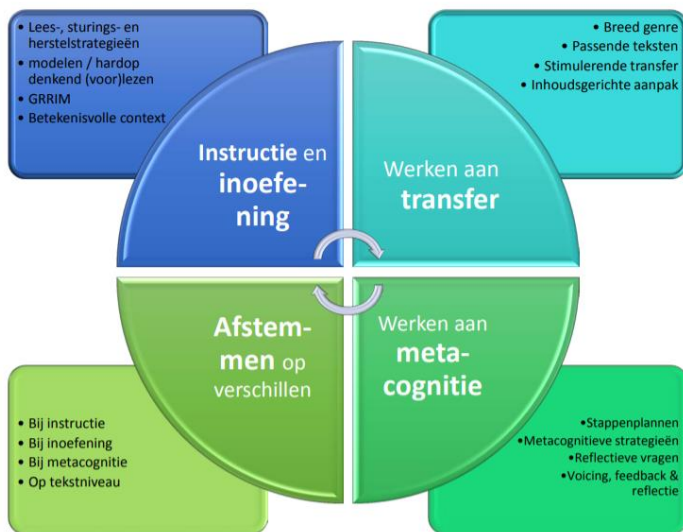
Leerkrachtcompetenties volgens literatuur:

Houtveen, van Steensel en de la Rie (2019) geven in hun onderzoek een aantal factoren die bijdragen aan leesbegrip. Daarom zouden ze deel uit moeten maken van het begrijpend lezenonderwijs. De volgende factoren worden genoemd:

1. Werk aan het opbouwen van kennis;
2. Bouw aan woordenschat;
3. Zorg voor verschillende typen geïntegreerde teksten en besteed aandacht aan de tekststructuur;
4. Leer leerlingen strategische lezers te worden;
5. Discussieer met leerlingen over teksten;
6. Integreer lezen en schrijven;
7. Zorg voor een motiverende leesomgeving;
8. Monitor en toets leesbegrip in de klas;
9. Differentieer.

Op basis van ervaring, gesprekken en feedback van de kinderen voegen wij een tiende factor toe: 10. Modellen, hardop denkend voordoen en kinderen de stappen die ze nemen ook hardop laten verwoorden. Kinderen verwerven strategieën a.d.h.v. een stappenplan waarvan de leerkracht het juiste voorbeeld geeft.

Het Didactisch Kwadranten Model (Figuur 2) van Roelfsema (2014) geeft een helder overzicht van de onderdelen die bijdragen aan goed begripsonderwijs.

1) Groepsgesprek met bovenbouwcollega's begrijpend lezen

Het groepsgesprek met de bouwcollega's hebben we in een leerKracht sessie gedaan. Hierin stonden we stil bij de methoden Estafette & Nieuwsbegrip. Wat zijn plus/verbeter punten? Het gesprek werd door gespreksleider gestuurd door verder te vragen. Denk hierbij aan: 'Wat bedoel je precies?' 'Hoe ziet dat er in de praktijk uit?' 'Waarom doe je dat zo?' 'Wat is de achterliggende gedachten?'

Op die wijze kwamen we dieper in de stof.

2) Vragenlijst onder bovenbouwleerkrachten over begrijpend lezen. (bijlage 2)

A.d.h.v. literatuur, bijeenkomst Wou-Go en het groepsgesprek hebben we een vragenlijst opgesteld voor collega's. Deze is vooral gericht op eigen vaardigheden en didactiek. Zie voorbeeld in bijlage 2.

3) Collegiale consultatie d.m.v. observatieformulier (bijlage 3)

A.d.h.v. de uitkomsten, die we in een LeerKracht sessie hebben besproken, hebben we observatiepunten opgesteld voor de collegiale consultatie. Daarna hebben we nogmaals de vragenlijst een keer in gevuld om te zien of er verschillen zijn in ons leerkrachthandelen voor en na de interventies.

4) Tijdens meerdere LeerKracht sessies is het onderwerp begrijpend lezen aan bod gekomen. Wat ging goed tijdens je les? Wat neem je mee van een ander?

Eindproduct (vorm)

Beschrijf hier voor welk eindproduct (vorm) jullie gekozen hebben. Welk eindproduct (vorm) past het beste bij jullie onderzoek en bevindingen? Denk bijvoorbeeld aan: ontworpen lessen/training; een set richtlijnen, een (instructie)filmpje, onderzoeksverslag of een artikel voor in een vakblad.

We hebben een kwaliteitskaart gemaakt zodat voor iedereen in de school duidelijk is waar we aan werken in de bovenbouw en hoe wij onze leerkrachtcompetenties rondom begrijpend lezen continu verbeteren/verdiepen als (bovenbouw)team. Middels de

kwaliteitskaart willen we het onderwerp actueel houden waardoor het blijft leven. En uiteindelijk verspreiden naar de andere bouwen. Zodat we van en met elkaar kunnen leren.

Eindproduct (Inhoud)

Beschrijf hier de belangrijkste bevindingen (resultaten, conclusies / aanbevelingen) van jullie onderzoek, zodanig dat ook andere scholen hier iets aan kunnen hebben.

Hoofdvraag

Welke verschuivingen treden op in leerkrachtcompetenties op het gebied van het onderwijs in begrijpend lezen aan leerlingen in groep 6 tot en met 8 gedurende het professionaliseringstraject?

Antwoord: De leerkrachten van De Schakel zijn door het proces bewuster geworden van hun eigen leerkrachtcompetenties als het gaat om begrijpend lezen. De competentie over modellen wordt nu meer en bewuster toegepast. Deze competentie zorgt ervoor dat we de kinderen op het juiste denkspoor zetten. Leerkrachten kiezen nu bewuster welke doelstelling ze willen behalen bij begrijpend lezen lessen en kiezen door een passende leerkrachtcompetentie bij. Er is een open cultuur gecreëerd om over dit (en andere) inhoudelijke onderwerp te spreken met elkaar. We weten nu beter hoe we elkaar hierin kunnen ondersteunen/helpen.

Deelvragen:

1a) Wat vinden de leerkrachten van groep 6 tot en met 8 sterk en minder sterk aan het begrijpend leesonderwijs op de Schakel?

Antwoord: Sterk is de doorlopende leerlijn van Estafette. Zowel bij Nieuwsbegrip als Estafette zijn het aansprekende en afwisselende tekstsoorten. Nieuwsbegrip heeft een vraagstelling die lijkt op de citovraagstelling. In Estafette is juist meer ruimte voor leesvaardigheid.

1b) Welke leesvaardigheden willen leerkrachten hun leerlingen meegeven voor het voortgezet onderwijs?

Antwoord: Bewuste, sterke en zelfstandige lezers. Doelbewuste en efficiënte lezers. Door verschillende tekstsoorten aan te bieden zetten we ook in op leesplezier.

1c) Wat zijn volgens de leerkrachten hun sterke kanten (persoonlijk en van het bovenbouwteam) in het verzorgen van begrijpend leesonderwijs?

Antwoord: Leerkrachten vinden sterke kanten van zichzelf dat ze de transfer maken naar andere vakken. Kinderen bewust maken en zelfverantwoordelijk maken voor het kiezen van de meest passende strategie. Durven loslaten van voorgeschreven handleidingen om zo aan te kunnen sluiten bij de behoefte van de groep.

1d) Wat zijn volgens hen ontwikkelpunten (persoonlijk en van het team) bij het verzorgen van begrijpend leesonderwijs?

Antwoord: Uit de vragenlijst en gesprekken kunnen we het volgende concluderen: We gebruiken verschillende vormen van verwerkingen tijdens onze lessen, maar doen dit niet veel volledig klassikaal. Dat is een keuze die niet persé verkeerd is, maar waarbij we wel goed op moeten letten op het toepassen van de strategieën die de kinderen hanteren en of ze goede herstelstrategieën gebruiken. En dit doen we dus zowel bij Estafette als bij Nieuwsbegrip te weinig, geven we zelf aan.

1e) Hoe verhouden de denkbeelden van leerkrachten over hun docentcompetenties op het gebied van begrijpend leesonderwijs (wat ze goed kunnen/ontwikkelpunten) zich tot wat we weten uit de literatuur over docentcompetenties voor begrijpend lezen?

Antwoord: We kunnen stellen dat het denkbeeld van de leerkrachten overeenkomt met de literatuur. We weten dat het aanleren van (herstel)strategieën van belang is maar hier kunnen we ons nog in verbeteren. Modellen is hier voor ons een goede docentcompetentie om toe te passen.

Bijlage 1:

Een aantal vragen rondom begrijpend lezen en de methodes die we op De Schakel gebruiken.

De volgende vragen stonden kunnen een handvat zijn voor het groepsgesprek. Wij hebben ze in elk geval centraal gesteld:

1. Wat is de verhouding Nieuwsbegrip/Estafette in jouw groep. Hoe vaak geef je les uit welke methode?
2. Welke leerkrachtvaardigheden zet je in? Denk aan:
 - * Werk aan het opbouwen van kennis;
 - * Bouw aan woordenschat;
 - * Zorg voor verschillende typen geïntegreerde teksten en besteed aandacht aan de tekststructuur;
 - * Leer leerlingen strategische lezers te worden;
 - * Discussieer met leerlingen over teksten;
 - * Integreer lezen en schrijven;
 - * Zorg voor een motiverende leesomgeving;
 - * Monitor en toets leesbegrip in de klas;
 - * Differentieer.
3. Welke strategieën zet je in en hoe? Denk aan:
 - Verkennen
 - Voorspellen
 - Samenvatten & vragen stellen
 - Bepalen wat de schrijver bedoeld
 - Visualiseren
 - Terugkijken en conclusies trekken
 - Anders, namelijk.....
4. Maak je transfers vanuit Nieuwsbegrip/Estafette naar andere vakken?
5. Wat vind je sterk aan Estafette & Nieuwsbegrip?
6. Wat zijn jouw sterke punten als het gaat om begrijpend lezen onderwijs?

Bijlage 2:

Vragenlijst begrijpend lezen

De vragenlijst is opgesteld aan de hand van vijf topics: de visie en kwaliteit van het eigen begrijpend lezen (aangeduid als algemeen), instructie, modeling, feedback en klassenmanagement. Voor het onderzoek is het van belang dat we verschillende leerkrachtvaardigheden belichten om te zien wat we al goed kunnen en waar we nog extra hulp bij kunnen gebruiken.

De ingevulde vragenlijsten worden met elkaar vergeleken en hier volgen resultaten uit. Opvallende zaken bespreken we (tijdens LeerKracht) in de bovenbouwvergaderingen.

Informatie uit dit onderzoek wordt gedeeld met andere deelnemers van het WOU-Go project, maar daar zullen nooit namen van leerkrachten bij vermeld worden.

Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 15 minuten.

Alvast bedankt!

Algemeen.

1. Ik vind dat bij elke les, waar tekst een onderdeel van is, sprake is van begrijpend lezen.
 - Helemaal mee eens
 - Deels mee eens
 - Deels mee oneens
 - Helemaal mee oneens
2. Ik ben tevreden over de kwaliteit van mijn begrijpend leeslessen tijdens Estafette.
 - Helemaal mee eens
 - Deels mee eens
 - Deels mee oneens
 - Helemaal mee oneens

Pagina-einde

3. Ik ben tevreden over de kwaliteit van mijn begrijpend leeslessen tijdens Nieuwsbegrip.
 - Helemaal mee eens
 - Deels mee eens
 - Deels mee oneens
 - Helemaal mee oneens

4. Wat vind je sterk aan je begrijpend leeslessen tijdens Estafette?
Eigen antwoord

5. Wat vind je sterk aan je begrijpend leeslessen tijdens Nieuwsbegrip?
Eigen antwoord

6. Wat vind je een verbeterpunt binnen je begrijpend leeslessen tijdens Estafette?
Eigen antwoord

7. Wat vind je een verbeterpunt binnen je begrijpend leeslessen tijdens Nieuwsbegrip?

Instructie:

1. Welke leesstrategieën bij begrijpend lezen bied je aan?
 - Verkennen
 - Voorspellen
 - Samenvatten & vragen stellen
 - Bepalen wat de x schrijver bedoelt

- Visualiseren
 - Terugkijken en x conclusies trekken
 - Anders, namelijk...
2. Welke leesstrategieën bij begrijpend lezen bied je nooit aan?
- Verkennen
 - Voorspellen
 - Samenvatten & vragen stellen
 - Bepalen wat de schrijver bedoeld
 - Visualiseren
 - Terugkijken en conclusies trekken
 - Anders, namelijk...
3. Op welke wijze wordt binnen de lessen vanuit Estafette de voorkennis en achtergrondkennis opgehaald?
Eigen antwoord
4. Op welke wijze wordt binnen de lessen vanuit Nieuwsbegrip de voorkennis en achtergrondkennis opgehaald?
Eigen antwoord
5. Op welke wijze wordt binnen de lessen vanuit Estafette de woordenschatkennis opgehaald?
Eigen antwoord

Pagina-einde

6. Op welke wijze wordt binnen de lessen vanuit Nieuwsbegrip de woordenschatkennis opgehaald?
Eigen antwoord
7. Op welke wijze wordt binnen de lessen vanuit Estafette het lesdoel/de leesstrategie met de leerlingen besproken?
Eigen antwoord
8. Op welke wijze wordt binnen de lessen vanuit Nieuwsbegrip het lesdoel/de leesstrategie met de leerlingen?
Eigen antwoord
9. Op welke wijze wordt binnen de lessen vanuit Estafette het onderwerp met de leerlingen besproken?
Eigen antwoord
10. Op welke wijze wordt binnen de lessen vanuit Nieuwsbegrip het onderwerp met de leerlingen besproken?
Eigen antwoord
11. In welke fase binnen de lessen van Estafette laat je leerlingen samenwerken? (meerdere antwoorden mogelijk) De kinderen werken zelfstandig aan het onderwerp.
- Voor de les start
 - Aan het begin van de les
 - Tijdens de les
 - In de nabespreking

- Geen van de fase

12. In welke fase binnen de lessen van Nieuwsbegrip laat je leerlingen samenwerken? (meerdere antwoorden mogelijk)

- Voor de les start
- Aan het begin van de les
- Tijdens de les
- In de nabespreking
- Geen van de fase

13. Hoe ziet binnen de lessen van Estafette de verlengde instructie eruit?
 Eigen antwoord

14. Hoe ziet binnen de lessen van Nieuwsbegrip de verlengde instructie eruit?
 Eigen antwoord

Modeling:

1. Op welke wijze wordt binnen de lessen van Estafette het modellen vormgegeven?

Eigen antwoord

2. Op welke wijze wordt binnen de lessen van Nieuwsbegrip het modellen vormgegeven?

Eigen antwoord

Welke aandacht krijgen de volgende punten binnen je lessen vanuit Estafette?

- 1 Geen enkele les
- 2 Een van de drie lessen
- 3 Twee van de drie lessen
- 4 Alle lessen

	Score
Algemeen	
1. Overdragend lesgeven (Ik doe het voor à wij doen het samen à jullie doen het samen à je doet het alleen)	1 2 3 4
2. Het denkproces van de leerlingen verhogen (bijvoorbeeld door verdiepende vragen te stellen tijdens het lezen van de tekst)	1 2 3 4
Instructie	
3. Terugpakken van het vorige lesdoel	1 2 3 4
4. Het lesdoel/de leesstrategie benoemen	1 2 3 4
5. Het lesdoel/de leesstrategie bespreken	1 2 3 4
6. Voorkennis ophalen (het onderwerp van de tekst bespreken)	1 2 3 4
7. Achtergrondkennis ophalen	1 2 3 4
8. Begrippen toelichten (woordenschat)	1 2 3 4
9. Lesoverzicht en verwachtingen uitspreken	1 2 3 4
10. Toepassen van herstelstrategieën (langzamer lezen, aandachtiger lezen, opnieuw lezen, verder lezen, illustraties bekijken)	1 2 3 4
11. Analyseren van de strategie met leerlingen	1 2 3 4
12. Feedback geven op de toegepaste strategie	1 2 3 4
13. Leerlingen samen laten werken	1 2 3 4
14. Leerlingen zelfstandig laten werken	1 2 3 4
15. Klassikaal de les maken	1 2 3 4
16. Controle op het zelfstandig toepassen van de strategie	1 2 3 4

17. Verlengde instructie voor leerlingen die moeite hebben met het aanleren van de strategie	1 2 3 4
Modeling	
18. Modeling (hardopdenkend lesgeven)	1 2 3 4
19. Concrete voorbeelden geven (het lesdoel/de leesstrategie uitdiepen door middel van een concreet voorbeeld)	1 2 3 4
Feedback	
20. Met leerlingen resultaten bespreken	1 2 3 4
21. Inhoudelijke feedback geven	1 2 3 4
22. Leerlingen feedback laten geven aan elkaar	1 2 3 4
Klassenmanagement	
23. Leerlingen weten wat van hen verwacht wordt bij begrijpend lezen (denk hier aan: het pakken van het juiste materiaal en het kennen van de regels en afspraken die gelden bij een begrijpend leesles)	1 2 3 4
24. Leerlingen werken met verschillende leerlingen samen bij begrijpend lezen	1 2 3 4

Welke aandacht krijgen de volgende punten binnen je lessen vanuit Nieuwsbegrip?

- 1 Geen enkele les
- 2 Een van de drie lessen
- 3 Twee van de drie lessen
- 4 Alle lessen

	Score
Algemeen	
1. Overdragend lesgeven (Ik doe het voor à wij doen het samen à jullie doen het samen à je doet het alleen)	1 2 3 4
2. Het denkproces van de leerlingen verhogen (bijvoorbeeld door verdiepende vragen te stellen tijdens het lezen van de tekst)	1 2 3 4
Instructie	
3. Terugpakken van het vorige lesdoel	1 2 3 4
4. Het lesdoel/de leesstrategie benoemen	1 2 3 4
5. Het lesdoel/de leesstrategie bespreken	1 2 3 4
6. Voorkennis ophalen (het onderwerp van de tekst bespreken)	1 2 3 4
7. Achtergrondkennis ophalen	1 2 3 4
8. Begrippen toelichten (woordenschat)	1 2 3 4
9. Lesoverzicht en verwachtingen uitspreken	1 2 3 4
10. Toepassen van herstelstrategieën (langzamer lezen, aandachtiger lezen, opnieuw lezen, verder lezen, illustraties bekijken)	1 2 3 4
11. Analyseren van de strategie met leerlingen	1 2 3 4
12. Feedback geven op de toegepaste strategie	1 2 3 4
13. Leerlingen samen laten werken	1 2 3 4
14. Leerlingen zelfstandig laten werken	1 2 3 4
15. Klassikaal de les maken	1 2 3 4
16. Controle op het zelfstandig toepassen van de strategie	1 2 3 4
17. Verlengde instructie voor leerlingen die moeite hebben met het aanleren van de strategie	1 2 3 4

Modeling	
18. Modeling (hardopdenkend lesgeven)	1 2 3 4
19. Concrete voorbeelden geven (het lesdoel/de leesstrategie uitdiepen door middel van een concreet voorbeeld)	1 2 3 4
Feedback	
20. Met leerlingen resultaten bespreken	1 2 3 4
21. Inhoudelijke feedback geven	1 2 3 4
22. Leerlingen feedback laten geven aan elkaar	1 2 3 4
Klassenmanagement	
23. Leerlingen weten wat van hen verwacht wordt bij begrijpend lezen (denk hier aan: het pakken van het juiste materiaal en het kennen van de regels en afspraken die gelden bij een begrijpend leesles)	1 2 3 4
24. Leerlingen werken met verschillende leerlingen samen bij begrijpend lezen	1 2 3 4

Bijlage 3:

Observatieformulier lesbezoek begrijpend lezen

Naam leerkracht:

Groep:

Naam observant:

Datum:

	1	2	3	4	5
De leerkracht benoemt het lesdoel van de vorige les en benoemt het nieuwe lesdoel.	0	0	0	0	0
De leerkracht geeft feedback op de strategieën die de leerlingen gebruiken tijdens de les.	0	0	0	0	0
De leerkracht let tijdens de les op de formulering van de gegeven antwoorden.	0	0	0	0	0
De leerkracht maakt een koppeling met woordenschat tijdens de les.	0	0	0	0	0
De leerkracht weet de leerlingen te motiveren tijdens de les.	0	0	0	0	0
<p>Welke leesstrategieën zie je terugkomen tijdens de les?</p> <p>Bijvoorbeeld:</p> <ul style="list-style-type: none"> • voorspellen • ophelderen van onduidelijkheden • samenvatten • vragen stellen • relaties/verwijswoorden 					
Overige opvallende zaken?					
Tips en tops:					